

KRYSZYNA LESZCZYŃSKA-WICHMANOWSKA ▶▶

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1459-9280>

Międzynarodowy Dzień Kobiet – relikw socjalizmu czy symbol walki o równouprawnienie płci?

International Women's Day – a relic of socialism or a symbol of the struggle for gender equality?

Abstract

March 8 as International Women's Day is the consequence of the work of labor movements in North America and Europe. The holiday, established in 1910 during the 8th Congress of the Second International in Copenhagen, was to promote the idea of women's rights and build support for universal suffrage of women. The first celebration of the International Women's Day was held on 19 March 1911 in Western Europe to commemorate the 1848 March Revolution. In Russia, and then the USSR, it was decided to organize it on the anniversary of women's participation in the demonstration in Petrograd (now St. Petersburg) on 8 March (23 February – according to the Julian calendar) 1917. In the interwar period in Poland (on the initiative of the PPS) Women's Day was celebrated on 19 June, commemorating the abolition of slavery in the United States.

In 1972, the UN General Assembly, on the wave of efforts to change its policy towards women, proclaimed 1975 the International Women's Year. Until 1977 – when the UN General Assembly recognized 8 March as the International Day of Women's Rights and International Peace, which could be celebrated on a day chosen according to the tradition of a given country – this holiday was mainly celebrated in socialist countries.

Keywords: International Women's Day, 8 March, Women's Day in Poland, International Women's Year, Women's Rights and International Peace Day, women's rights, human rights, fight for gender equality

Международный женский день – пережиток социализма или символ борьбы за гендерное равенство?

Аннотация

8 Марта, как Международный женский день – это результат рабочего движения в Северной Америке и Европе. Праздник, учрежденный в 1910 году во время 8-го Конгресса II Социалистического интернационала в Копенгагене, был предназначен для пропаганды идей прав женщин и для оказания поддержки для получения ними всеобщих избирательных прав. Впервые Международный женский день отмечался 19 марта 1911 года в Западной Европе в ознаменование мартовской революции 1848 года. В свою очередь в России, а в последствии в СССР, было принято решение отмечать его в годовщину участия женщин в демонстрации в Петрограде (сегодняшнем Санкт-Петербурге) 8 марта (23 февраля по юлианскому календарю) 1917 года. В межвоенный период в Польше (по инициативе PPS) Праздник женщин отмечался 19 июня, то есть в день памяти об отмене рабства в Соединенных Штатах Америки.

В 1972 году Генеральная Ассамблея ООН, на волне своих усилий по изменению политики в отношении женщин, объявила 1975 год Международным годом женщин. До 1977 года, когда Генеральная Ассамблея ООН признала 8 марта Международным днем прав женщин и мира во всем мире, который можно праздновать в любой день, выбранный в соответствии с традициями данной страны, этот праздник отмечался в основном в социалистических странах.

Ключевые слова: Международный женский день, 8 марта, Женский день в Польше, Международный год женщин, День прав женщин и мира, права женщин, права человека, борьба за гендерное равенство

Wstęp

Dzień Kobiet to święto, które w wielu państwach świata obchodzone jest corocznie dla upamiętnienia walki kobiet o ich prawa. Uznanie praw kobiet jako powszechnych praw człowieka trwało wiele lat. Podnoszone wcześniej epizodycznie, nawet już w starożytności przez Hipparchię z Maronei i Platona, postulaty równości płci nasiliły się w okresie Oświecenia oraz dwóch rewolucji: francuskiej i amerykańskiej. Wielka Rewolucja Francuska rozpowszechniła wartości współcześnie uznawane za demokratyczne – „wolność, równość i braterstwo”, ale nie przyznała praw kobietom. W 1789 r. ogłoszono Deklarację Praw Człowieka i Obywatela, która odnosiła się wyłącznie do mężczyzn. Dwa lat później Olympe de Gouges, francuska emancypantka,

opublikowała Deklarację Praw Kobiety i Obywatelki, za co została ścięta na gilotynie. Postulaty zrównania kobiet w prawach z mężczyznami zaczęły pojawiać się także w państwach anglosaskich. Wprawdzie sufrażystki brytyjskie odegrały największą rolę w walce o prawa kobiet, ale faktycznie „pierwsza fala” lub „stara fala” feminizmu rozpoczęła na antypodach, czyli w Nowej Zelandii, gdzie 19 września 1893 r. kobiety uzyskały prawo do głosowania (Leszczyńska, 2020, s. 12–13).

„Długi” wiek XIX¹ to czas, gdy kobiety podjęły walkę nie tylko o prawa wyborcze, ale także prawo do pracy i wynagrodzenia, prawo do nauki i studiowania na wyższych uczelniach, prawo do wykonywania „męskich” zawodów, m.in. lekarza, adwokata, inżyniera. Paradoksalnie dwa wielkie konflikty XX wieku – I wojna światowa (1914–1918) i II wojna światowa (1939–1945) – w sposób istotny wpłynęły na równouprawnienie kobiet. Przykładowo, analiza procesu przyznawania praw wyborczych kobietom wskazuje, że przed I wojną światową tylko trzy państwa poszły w ślady Nowej Zelandii. Natomiast w 1918 r. było ich już 20 (w tym Polska), a w 1945 r. – 57. Podpisana 26 czerwca 1945 roku Karta Narodów Zjednoczonych była pierwszym międzynarodowym dokumentem potwierdzającym zasadę równości „praw mężczyzn i kobiet”. Natomiast 10 grudnia 1948 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Powszechną Deklarację Praw Człowieka, wskazując na przyrodzoną godność ludzką oraz niezaprzeczalność prawa do wolności i równości (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, 1948). Chociaż Deklaracja stanowi wyraz woli politycznej, a nie prawnie wiążący dokument o randze traktatu czy konwencji, to jest powszechnie akceptowana przez państwa członkowskie. Wiele z nich zacytowało Deklarację albo włączyło jej treść do swoich podstawowych aktów prawa wewnętrznego. W 1977 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uznało 8 marca – o czym będzie mowa w treści artykułu – za Międzynarodowy Dzień Praw Kobiet i Pokoju na Świecie.

Wprawdzie ustanowienie Międzynarodowego Dnia Kobiet bywa określane „hołdem dla poległych w walce i zarazem podkreśleniem, że walka o równe prawa i równe szanse kobiet na świecie ciągle trwa” (Druk Sejmu

---

¹ Historycy uznają wiek XIX za odrębną epokę. Wbrew nazwie rozpoczęła się w wieku XVIII, a skończyła w XX. Za jego początek uważa się rewolucję francuską (1789 r.), a za zakończenie – I wojnę światową (1914-1918).

VII kadencji, 2012), ale w literaturze przedmiotu (Żuraw, 2014, s. 133–138) i przestrzeni publicznej (Kopciewicz, 2011, s. 144) nadal istnieją wskazania na skażenie 8 Marca socjalizmem.

Celem artykułu jest uzyskanie zobiektywizowanej odpowiedzi na pytanie zawarte w jego tytule: czy Międzynarodowy Dzień Kobiet to relikw socjalizmu czy symbol walki o równouprawnienie płci? Wyznaczonemu celowi służyć będą następujące pytania pomocnicze: jaka jest geneza Międzynarodowego Dnia Kobiet?; jakie są tradycje Dnia Kobiet w Polsce? Do przeprowadzenia analizy, z elementami deskrypcji, wykorzystana została literatura przedmiotu, przekazy medialne (informacje, opinie), badania sondażowe (komunikaty CBOS). Wybrane metody historyczne umożliwią przedstawienie genezy i ewolucji Międzynarodowego Dnia Kobiet, zgromadzenie materiału empirycznego i ustalenie faktografii. Metoda porównawcza okaże się pomocna do wychwycenia różnic i podobieństw walki o prawa kobiet, której rezultatem było m.in. ustanowienie Dnia Kobiet w wybranych państwach.

Geneza Międzynarodowego Dnia Kobiet

Międzynarodowy Dzień Kobiet (ang. *International Women's Day*) ma ponad stuletnią tradycję. Niektórzy genezę Dnia Kobiet wywodzą nawet ze starożytnego Rzymu, w którym podczas Matronaliów, czyli święta związanego z macierzyństwem i płodnością, celebrowanego na początku nowego roku (pierwszy tydzień marca)², mężowie obdarowywali żony prezentami i spełniali ich życzenia. W rzeczywistości był to jednak „dzień matki”, któremu patronowała bogini Junona – opiekunka początków życia, kobiet i życia rodzinnego, a przede wszystkim orędowniczka kobiet w położu (Zieliński, 2001, s. 116–117; Jaczynowska, 1990, s. 32).

Natomiast początki Międzynarodowego Dnia Kobiet są efektem działalności ruchów robotniczych w Ameryce Północnej i Europie. Dzień Kobiet ustanowiła Socjalistyczna Partia Ameryki (*Socialist Democratic Party of America*), która istniała i funkcjonowała w Stanach Zjednoczonych w latach

---

² W starożytnym Rzymie za początek roku uważano 1 marca. W 45 r. p.n.e. Juliusz Cezar przy pomocy astronoma Sozygenesa z Aleksandrii przeprowadził reformę kalendarza rzymskiego (księżycowo-słonecznego). We wprowadzonym rok później kalendarzu juliańskim (słonecznym) określono, że kolejne lata będzie otwierać 1 stycznia, a nie jak dotąd 1 marca.

1901–1972 (Rusinowa, 1994, s. 248–250). W deklaracji wydanej w 1909 r. ugrupowanie określiło, że pierwszy Narodowy Dzień Kobiet (NWD) w Stanach Zjednoczonych obchodzony będzie 28 lutego (*History of International Women's Day*, 2021). Po latach upowszechniła się opinia, która nie traci na aktualności, że Święto Kobiet zaczęto obchodzić dla upamiętnienia strajku robotnic przemysłu włókienniczego w 1908 r. (Zawistowska, 2020). Była to i jest jednak wyłącznie próba ideologizowania Międzynarodowego Dnia Kobiet. 8 marca 1908 r. w Nowym Yorku odbył się marsz 15 tys. pracownic fabryk przemysłu odzieżowego (upamiętniających w ten sposób podobny marsz z 1857 r.), które domagały się praw ekonomicznych i politycznych, czyli przede wszystkim skrócenia czasu pracy, poprawy warunków pracy i prawa do głosowania (Strand, 2011, s. 21). Protest nie pozostał bez echa! Zainspirowane nim robotnice (głównie imigrantki) na przełomie 1909 i 1910 r. podjęły trzymiesięczny strajk przeciwko wyzyskującym je właścicielom fabryk, który zapisał się w historii jako „powstanie dwudziestu tysięcy”. Święto 8 marca zaczęto również wiązać z pożarem w nowojorskiej fabryce tekstyliów Triangle Shirtwaist, gdzie 25 marca 1911 r. zginęło ponad 140 pracujących kobiet, głównie włoskich i żydowskich imigrantek. Katastrofa, oprócz tragicznych skutków, przyniosła – paradoksalnie – także pożytek w postaci zwrócenia uwagi szerszych kręgów społeczeństwa na warunki pracy i przepisy prawa pracy w Stanach Zjednoczonych, które *de facto* stały się wiodącym tematem kolejnych obchodów Dnia Kobiet.

Międzynarodowy Dzień Kobiet ustanowiono podczas Międzynarodowej Socjalistycznej Konferencji Kobiet (w ramach ósmego kongresu II Międzynarodówki Socjalistycznej, obradującego w dniach od 28 sierpnia do 3 września 1910 r.), w której wzięło udział ponad 100 kobiet z 17 państw reprezentujących partie polityczne, związki zawodowe i stowarzyszenia (*History of International Women's Day*, 2021). Święto miało krzewić idee praw kobiet i budować poparcie dla uzyskania przez nie powszechnych praw wyborczych, co właśnie wówczas zaczęło się urzeczywistniać.

Nowa Zelandia była pierwszym państwem na świecie, gdzie 19 września 1893 r. kobiety uzyskały czynne prawo wyborcze, czyli prawo do głosowania (bierne prawo wyborcze – prawo do bycia wybraną – wprowadzono dopiero w 1919 r.). 30 maja 1902 r. w Australii przyznano kobietom czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach federalnych. Natomiast do 1911 r. poszczególne

stany Australii wprowadzały prawa wyborcze dla kobiet w wyborach stanowych. Niestety, jeszcze przez ponad pół wieku prawo głosu nie przysługiwało rdzennym mieszkankom kraju, które mogły uczestniczyć w wyborach federalnych dopiero od 1962 r., a w elekcjach przeprowadzanych na poziomie stanów (czyli w takich, w których rozstrzygane były wyłącznie sprawy danego stanu) mogły wrzucić kartkę do urny wyborczej w 1967 r. W wyniku rewolucji 1905 r. kobiety w Wielkim Księstwie Finlandii³ jako pierwsze w Europie wywalczyły prawo głosu w wyborach. Czynne i bierne prawo wyborcze dla kobiet wprowadzono 1 czerwca 1906 r., a rok później w fińskim parlamencie (Eduskunta) zasiadło 19 kobiet na 200 mężczyzn. W 1908 r. Dunki uzyskały czynne prawo wyborcze, zaś bierne prawo wyborcze przyznano im w 1915 r. (Bidwell, 1972, s. 84; Furgał, 2018, ss. 221). Ciekawostką jest fakt, że w 1908 r. Maria Dułębiana, prywatnie przyjaciółka Marii Konopnickiej (Redakcja, 1919, s. 1; Dułębiana, 1908, s. 13), kandydowała do Sejmu Krajowego we Lwowie. Lwowskie emancypantki utworzyły Komitet Równouprawnienia Kobiet i wystawiły zasłużoną aktywistkę społeczną i polityczną (Kłuszyńska, 1952, s. 11)⁴, po to, aby zwrócić uwagę opinii publicznej na kwestię przyznania kobietom praw wyborczych. Wprawdzie jej kandydaturę odrzucono z przyczyn formalnych, ale wcześniej przeprowadziła kampanię wyborczą, w której agitowała na rzecz przyznania kobietom praw wyborczych, a nawet zdobyła 511 głosów poparcia.

Inicjatorką obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet była Clara Josephine Zetkin, przewodnicząca Biura ds. Kobiet Partii Socjaldemokratycznej. Niemiecka działaczka polityczna wzywała do ustanowienia tego „wyjątkowego dnia”, nazywając je nie tylko świętem pracowników, ale wszystkich kobiet, które w jej ocenie stanowiły niezależną grupę społeczną. Jej propozycja została zaakceptowana jednomyślnie w tajnym głosowaniu, bez określenia dokładnej daty obchodów. Na urzeczywistnienie decyzji podjętej w Kopenhadze „o podniesieniu do godności święta robotniczego o charakterze międzynarodowym” nie trzeba było długo czekać. Bowiem

---

³ Finlandia była wówczas autonomiczną prowincją rosyjską z własnym parlamentem.

⁴ „Tym kategorięcznie nowym czynnikiem będzie i musi być kobieta. Ona na swoim sztandarze musi położyć hasło i nad realizowaniem hasła tego pracować każdego dnia i na każdym miejscu. «Sprawiedliwość wszystkim – krzywda nikomu i wszystkim równe prawa – nikomu przywilej»” (Dułębiana, 1908, s. 13).

już 19 marca 1911 r. po raz pierwszy obchodzono Międzynarodowy Dzień Kobiet w Austrii, Danii, Niemczech i Szwajcarii. W 1912 r. do obchodów organizowanych jako demonstracje uliczne na rzecz przyznania kobietom praw wyborczych przyłączyły się Francja, Holandia i Szwecja (Kopciewicz, 2011, s. 12). Świętowanie w marcu, także 2, 9 i 12 dnia tego miesiąca (Żuraw, 2014, s. 136), wybrano dla upamiętnienia zbrojnego powstania mieszkańców Berlina i Wiednia w 1848 r. pod hasłem wolności politycznej⁵ i zjednoczenia narodowego, które zapoczątkowało Wiosnę Ludów w Niemczech (Wereszycki, 1986, s. 196–214). Skoro mowa o Austrii, to należy podkreślić, że także na ziemiach Rzeczypospolitej, zajętych w wyniku rozbiorów przez monarchię Habsburgów, czyli w zaborze austriackim, obchodzono Międzynarodowy Dzień Kobiet. W Krakowie z tej okazji odbyła się kilkutysięczna demonstracja na rzecz prawa wyborczego dla kobiet. W 1912 r. krakowskim emancypantkom udało się wywalczyć czynne prawo wyborcze do Rady Miejskiej Krakowa. Mimo że to prawo było obwarowane cenzusami (wieku, osiadłości, majątku i wykształcenia), to niewątpliwie dawało kobietom cień nadziei na równouprawnienie polityczne. Podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet nie tylko kobiety, ale i mężczyźni postulowali o prawo kobiet do głosowania w wyborach i obejmowaniu stanowisk publicznych, pracy i szkoleń zawodowych, zaprzestania dyskryminacji w miejscu pracy. Należy przy tym dodać, że Austria i Niemcy przyznały kobietom czynne i bierne prawa wyborcze w 1918 r., czyli po zakończeniu I wojny światowej. Polki prawa wyborcze (czynne i bierne) uzyskały w 1918 r. – czy jednak dlatego, że mężczyźni je doceniali? Niezupełnie! Chodziło o to, że granice państwa były jeszcze nieuregulowane, a kobiety podwajały elektorat. Ich głos był cenny. Tę samą strategię zastosowały Niemcy (Leszczyńska, 2020, s. 13).

„Wysoki Sejmie! Ponieważ mam zaszczyt przemawiać jako pierwsza kobieta w Sejmie polskim, niechaj mi będzie wolno wyrazić głęboką radość, że odradzająca się ojczyzna moja po stu kilkudziesięciu latach niewoli zaraz w pierwszych dniach, bo już po uchwaleniu ordynacji wyborczej do Sejmu, śmiało i stanowczo przeciwstawiła się wielowiekowym tradycjom przez udzielenie praw obywatelskich tym szerokim masom ludności, które

---

⁵ Fryderyk Wilhelm IV – król Prus, stojąc w obliczu zbrojnego przewrotu, złożył obietnicę szeregu reform, w tym przyznania praw wyborczych kobietom.

dotychczas były praw pozbawione, a w tej liczbie kobietom” (*Sprawozdanie stenograficzne*, 1919, ł. 731). Były to pierwsze w dziejach Sejmu słowa wybranej w wyborach powszechnych kobiety – posłanki Zofii Moraczewskiej.

Szwajcarki natomiast uzyskały prawa wyborcze dopiero w 1971 r., ale nie na całym terytorium państwa. Półkanton Appenzell Innerrhoden wprowadził je bowiem dopiero w 1990 r. (Musiał-Karg, 2012, s. 53–55).

W 1913 r. Międzynarodowy Dzień Kobiet po raz pierwszy obchodzony był także w Rosji pod hasłem walki o równość praw ekonomicznych i politycznych dla kobiet. 15 marca (według kalendarza juliańskiego⁶ 2 marca) w Petersburgu zorganizowano konferencję naukową. W obecności 1,5 tys. osób zaprezentowano polityczne odczyty, w których podniesiono kwestię wysokich kosztów utrzymania, wskazano na potrzebę przyznania kobietom prawa do głosowania oraz świadczeń ze strony państwa w okresie macierzyństwa. W latach 1913–1914 obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet połączono z protestami antywojennymi. Kobiety zorganizowały wiece przeciwko wojnie, podczas których manifestowały solidarność. Nie przestały jednak tylko na wyrażaniu opinii. Przykładowo, w 1913 r. w zaborze rosyjskim utworzono Ligę Kobiet Pogotowia Wojennego, której celem była działalność na rzecz równouprawnienia kobiet i mężczyzn w niepodległym państwie polskim. 8 marca 1917 r. (według kalendarza juliańskiego 23 lutego) kobiety w Rosji, w odpowiedzi na śmierć ponad 2 mln rosyjskich żołnierzy w I wojnie światowej, zorganizowały strajki i protesty, podczas których domagały się „chleba i pokoju”. Przez główną ulicę Petersburga także przeszedł marsz zorganizowany przez socjalistów żądających chleba i równych praw dla kobiet. Szacuje się, że tamtego dnia na ulice wyszło ok. 90 tys. pracowników z 50 fabryk. Demonstracje okazały się wstępem do rewolucji lutowej. Cztery dni później abdykował car Mikołaj I. Wszechrosyjska Liga Równouprawnienia Kobiet, założona w 1907 r., zażądała od Rządu Tymczasowego praw wyborczych dla kobiet, po czym zorganizowała 19 marca 1917 r. demonstrację, w której wzięło udział około 40 tys. osób. Dnia 10 lipca 1917 r. rząd zatwierdził prawa wyborcze kobiet, które ukończyły 20. rok życia. Potwierdziła je pierwsza radziecka konstytucja z 10 lipca 1918 r. Po rewolucji październikowej feministka bolszewicka Aleksandra

---

⁶ Kalendarz juliański w Rosji obowiązywał w latach 1700–1918.

Kołłontaj podjęła próbę nakłonienia Włodzimierza Lenina do uczczenia Międzynarodowego Dnia Kobiet w dniu 8 marca na cześć udziału kobiet w demonstracji w Piotrogradzie (Petersburgu) w dniu 23 lutego (8 marca) 1917 r. (Goworko-Składanek, 2017, s. 60–67). Postulat komisarz ludowej ds. opieki społecznej (Ratuszniak, 2019, s. 110), czyli najbardziej wpływowej kobiety w radzieckiej administracji, został zrealizowany. Od 1922 r. 8 marca obchodzony był jako święto proletariackie, dzień kobiet pracujących, którego głównym hasłem było zjednoczenie robotników. 8 maja 1965 r. ZSRR ustanowił Międzynarodowy Dzień Kobiet dniem wolnym od pracy od 1966 r. (Goworko-Składanek, 2017, s. 69). „Z uwagi na zasługi kobiet Kraju Rad w budownictwie komunistycznym, w obronie ojczyzny podczas wojny, a także w umacnianiu przyjaźni między narodami, dzień 8 marca będzie od tej pory dniem wolnym od pracy” (Leśnikowski, 1974, s. 6). Funkcjonuje opinia, iż projekt uchwały podjętej przez Prezydium Rady Najwyższej ZSRR początkowo przewidywał, że będzie to święto wyłącznie dla kobiet. Ostatecznie przeważyło zdanie tych, którzy opowiadali się za ustanowieniem 8 marca dniem wolnym dla wszystkich. Prawdopodobieństwo, iż załamię się rytm produkcji w wyniku absencji prawie 50 milionów kobiet w pracy, było bardzo przekonującym argumentem (Leśnikowski, 1974, s. 6).

Międzynarodowy Dzień Kobiet po 1975 roku

W 1972 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ, na fali dążeń do zmiany polityki wobec kobiet, ustanowiło głosami państw komunistycznych i stowarzyszonych przy sprzeciwie większości państw zachodnich (Kopciewicz, 2011, s. 12) rok 1975 Międzynarodowym Rokiem Kobiet (UN General Assembly Resolution, 1972). Wówczas po raz pierwszy obchodzono na świecie Międzynarodowy Dzień Kobiet. W ramach jego obchodów w czerwcu w Meksyku zorganizowano Światową Konferencję Roku Kobiet, która doprowadziła do proklamowania okresu 1976–1985 jako Dekady ONZ na rzecz kobiet (*Pierwsza światowa konferencja w sprawie kobiet*, 1975). W 1977 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję, na mocy której Dzień Praw Kobiet i Pokoju mógł być celebrowany w wybranym przez państwo członkowskie dniu, zgodnie z tradycją danego kraju (UN General Assembly Resolution, 1977). W większości państw na świecie Międzynarodowy Dzień Kobiet

obchodzi się 8 marca, ale są wyjątki – w Tunezji celebrowane są 13 sierpnia, który nie jest dniem wolnym od pracy. Przyjmując rezolucję, Zgromadzenie Ogólne ONZ uznało istotną rolę kobiet w rozwoju społecznym oraz procesach pokojowych. Wezwało również do zakończenia dyskryminacji oraz udzielenia większego wsparcia kobietom, aby mogły na równych prawach uczestniczyć w życiu społeczno-politycznym. W 1996 r. ONZ zaproponowała, aby obchodom Międzynarodowego Dnia Kobiet w każdym kolejnym roku przyświecała myśl przewodnia. Przykładowo, w 1996 r. było to „Świętowanie przeszłości, planowanie przyszłości”. Międzynarodowy Dzień Kobiet w 2021 r. upływał pod hasłem „Wybierz wyzwanie”. Świat wyzwał to świat czujny. Z wyzwania rodzi się zmiana. Zatem „Wybierz wyzwanie”!

Nie należy zapominać, że Międzynarodowy Dzień Kobiet symbolizują następujące kolory: fiolet, zieleń, biel. Fiolet oznacza sprawiedliwość i godność (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, 1932). Zielony kolor wyraża nadzieję. Biel jest kojarzona z czystością, ale to uniwersalny i wyabstrahowany kolor, który obrazuje również ideę. Te kolory symbolizowały także Społeczny i Polityczny Związek Kobiet (Women's Social and Political Union), który w 1903 r. założyła brytyjska sufrażystka Emmeline Pankhurst (Purvis, 2002, ss. 465) z córkami i w jego ramach zapoczątkowała bezpardonową kampanię na rzecz praw wyborczych kobiet: „my nie będziemy miały hasła, lecz okrzyk bojowy: <<Głosu kobietom>>” (Bidwell, 1972, s. 86).

Dzień Kobiet jest obecnie dniem wolnym w następujących państwach: Angola, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Burkina Faso, Chińska Republika Ludowa, Czad, Erytrea, Gruzja, Gwinea-Bissau, Indie, Kambodża, Kazachstan, Kirgistan, Laos, Mołdawia, Mongolia, Nepal, Niemcy, Północna Korea, Rosja, Sierra Leone, Tadżykistan, Turkmenistan, Uganda, Ukraina, Uzbekistan, Zambia (Calendar of Public Holidays in March, 2022).

Tradycje Międzynarodowego Dnia Kobiet w Polsce

Obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet w Związku Radzieckim stały się wzorem i punktem odniesienia dla poczynań władz komunistycznych w Polsce, które roboczy dzień 8 marca czciły jak święto o charakterze państwowym (art. 1, Ustawa o dniach wolnych od pracy, 1951). W Polsce już przed II wojną światową celebrowano Święto Kobiet, z tym, że nie 8 marca

tylko 19 czerwca, czyli w dniu upamiętniającym zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych. Ideę świętowania tego dnia propagowała Polska Partia Socjalistyczna (PPS) (Redakcja, 1927, s. 1). Organizowała ona akademie i wiece, gdzie mówiono o prawie pracy, równej płacy, ochronie matki i dziecka, higienie czy przeciwdziałaniu alkoholizmowi, który stał się wręcz klęską społeczną, prawie do decydowania (którego nie było!) – czy kobieta chce zostać matką? A przecież w międzywojennej Polsce panował „prawie powszechny, paniczny” strach przed ciążą (Kacprzak, 1933, s. 766).

W 1945 r. gdzieniegdzie na „wyzwolonych” terenach zainicjowano oficjalne obchody Dnia Kobiet (Piotrowska, Sosińska, 2013, s. 53).

W okresie stalinowskim (1948–1956) władza ludowa przy okazji 8 marca zachęcała kobiety miast i wsi „świadome swoich praw i obowiązków” do podejmowania współzawodnictwa podczas rozmaitych akcji na rzecz pokoju i budowy socjalizmu. W prasie publikowano portrety robotnic, a przede wszystkim przodownic reprezentujących różne sektory życia gospodarczego, które z okazji własnego święta przystępowały do rywalizacji w pracy. Istotnym drogowskazem dla kierunku działań polskich chłopek i robotnic miały być kariery zawodowe „radzieckich sióstr” („przewodnicząca kołchozu z wyboru”; „dawna wyzyskiwana robotnica fabryczna dyrektorem moskiewskiej fabryki tytoniu „Jawa””; „dawna sprzątaczką profesorem”) (Bielecki, 1953, s. 6). Bolesław Bierut, prezydent PRL, wyrażał przekonanie, że „kobiety polskie wnoszą olbrzymi wkład do odbudowy Polski Ludowej, zdobywają coraz to nowe kwalifikacje zawodowe i dla wykonania poręczanych zadań planu sześcioletniego oddadzą swą wytrwałą pracę ożywioną uczuciem ich gorących serc” (Redakcja, 1952, s. 4). Po tzw. odwilży w 1956 r. Dzień Kobiet zyskał bardziej świąteczne oblicze. W zakładach pracy zaczęto stosować regułę, która zezwalała na organizowanie okolicznościowych spotkań i odchodzenia na ten czas od stanowisk pracy (Piotrowska, Sosińska, 2013, s. 53). Władysław Gomułka, I sekretarz KC PZPR, w oficjalnych wystąpieniach wskazywał, że „nie ma dziś w Polsce dziedziny, w której kobiety nie odgrywałyby ważnej roli” (Domagała-Szymonek, 2017). W latach 60. zaczęto organizować spotkania kobiet „z najwyższymi czynnikami państwowymi”. Edward Gierek, I sekretarz KC PZPR, w Dniu Kobiet podkreślał rolę kobiet w umacnianiu socjalizmu i zapraszał do siedziby KC PZPR czołowe działaczki wielu zawodów (Ilustrowana Encyklopedia PRL, 211, s. 64). Wojciech

Jaruzelski, I sekretarz KC PZPR, w Zakładach Przemysłu Pończosznego „Feniks” w Łodzi 8 marca 1981 r. w bezpośredniej rozmowie z pracownikami podkreślił, że „(...) chciał dzisiaj być w „Feniksie”, żeby złożyć paniom życzenia (...)”. Gdy jedna ze szwaczek nieoczekiwanie stwierdziła „zobaczył pan premier jak pracujemy!”, szef Rady Ministrów lakonicznie odpowiedział „Tak zobaczyłem” i pożegnał się z zebranymi tradycyjnym „Do widzenia Państwu” (Migawki z przeszłości, 1981).

Z przeprowadzonej przeze mnie analizy terminów posiedzeń Sejmu Ustawodawczego oraz Sejmu PRL wynika, że w latach 1947–1989 polski parlament nigdy nie obradował 8 marca. Sejm po raz pierwszy w Dzień Kobiet zebrał się na posiedzenie dopiero 8 marca 1990 r. (Biblioteka Sejmowa, 2020). Święto Kobiet było czczone nie tylko przez władze państwowe, ale także organizacje opozycyjne. Przykładowo, Wolna Drukarnia Stoczni Gdańskiej i Społeczne Wydawnictwo Niezależne wydawały ulotki i kartki pocztowe z okazji dnia 8 marca (Chrzanowski, 2021).

W latach 60. w dniu Święta Kobiet zaczęto obdarowywać panie kwiatami oraz „dobrami materialnymi”. Początkowo ofiarowano goździki i uważane wówczas za luksusowe gerbery (ale tylko za szczególne zasługi w strukturach partyjnych), później upowszechniły się także tulipany i żonkile oraz frezje. Z racji braków w zaopatrzeniu wręczano kobietom produkty reglamentowane. Najczęściej były to: rajstopy, ścierki, ręczniki, mydło (na kartki od września 1981 r.), ale zdarzały się również wody toaletowe, czekolada lub kawa, które po wprowadzeniu stanu wojennego były objęte systemem kartkowym.

W przededniu Dnia Kobiet w 1971 r. Centrala Tekstylno-Odzieżowa na łamach „Przekroju” zachęcała mężczyzn do zakupu: apaszki; obrusów: żakardowych (lnianych), typu „Lance” z tkanin kolorowych tkanych we wzory w motywach ludowych, lnianych lub łączonych z bawełną; tkanin na sukienki: anilanowych, elano-bawełnianych, „malimo” – jednobarwnych materiałów używanych na różne letnie damskie ubiory (sukienki, plażówki, kąpielówki), lniano-elanowych; rękawiczek stylonowych; kamizelek z koronki. Natomiast dla pań, z którymi panowie pozostawali w bliskich relacjach (matka, żona, siostra, córka), zaproponowano zakup: pończoch stylonowych bez szwu (gładkich, żakardowych lub siatkowych); pończoch elastilowych bez szwu; rajtuz elastilowych; halek w trzech rodzajach (jedwabnych, stylonowych, dederonowych) (Centrala Tekstylno-Odzieżowa, 1971, s. 11).

W szkołach i zakładach pracy odbywały się akademie i wiece na cześć pań. W przedszkolach i w młodszych klasach szkół podstawowych dzieci śpiewały piosenkę autorstwa Krystyny Parnowskiej z muzyką Franciszki Leszczyńskiej „Marcowy kwiatek” (Parnowska, 2011, s. 64):

Marzec pięknie się wystroił
W kole, w kole między dziećmi stoi
I gromadkę uśmiechniętą
Pyta: Jakie dzisiaj święto?
Zapamiętaj sobie:
Dzisiaj jest Dzień Kobiet
Marzec, marzec wyjął grosik srebrny
Teraz, będzie mu potrzebny.
Do kwiaciarni marzec pobiegł
Kupić kwiat na Święto Kobiet
Zapamiętaj sobie:
Dzisiaj jest Dzień Kobiet.

Natomiast atmosfera w zakładach pracy została wyrażona we fragmencie wiersza Judwika Jerzego Kerna „À propos Dnia Kobiet” (Kern, 1982, s. 24):

(...) A na „zakładzie pracy”
Wszyscy mężczyźni w tym Dniu wyglądają jak nie-Polacy.
Wszyscy wysztyftowani,
Oddęci,
Oddęty dyrektor,
Oddęty główny księgowy,
Oddęci inspektorzy,
Oddęci referenci...
Jeden tylko przewodniczący zakładowej rady
Biega po całym zakładzie roztrzęsiony
I blady,
Bo brak mu 2 goździków i 3 tabliczek czekolady,
I pędząc korytarzem pustym mruczy sobie:
„Szląg by to wszystko trafił!
Diabli nadali ten cały Dzień Kobiet”.

Mężowie ograniczali się zazwyczaj do kwiatka dla żony, a w drugiej połowie dnia nierzadko upijali się w swoim gronie (Krajewski, 2021). Hasłem „Kwiatek dla Ewy” prasa przypominała Polakom (bez względu na wiek) o 8 marca. „Kobiety nie bij nawet kwiatkiem, nie wolno, nie masz prawa, czyś jej kochankiem, mężem bratem” (Ilustrowana Encyklopedia PRL, 2011, s. 63). Fakt sztabowego podejścia aparatu władzy do kobiet na zasadzie: „Damy ci kwiatek na Święto Kobiet (...)” skrytykowała w sposób ironiczny Agnieszka Osiecka w tekście piosenki „Polska Madonna” zaśpiewanej w 1987 r. przez Marylę Rodowicz podczas 24. Krajowego Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu. Opisany przypadek niejako potwierdza, że także w okresie PRL-u podejmowano walkę ze schematycznym i stereotypowym prezentowaniem i traktowaniem kobiet „raz do roku”.

Po 1989 r. polski Dzień Kobiet zaczął być traktowany jak relikwicz socjalizmu. Przykładowo, w 1990 r. w Łodzi zlikwidowano nazwę ulicy 8 marca i przywrócono jej imię ks. bpa Wincentego Tymienieckiego (Madejska, 2018, s. 239; Łódź-Centrum). Natomiast w Kędzierzynie-Koźlu w 2017 r. pojawiły się wątpliwości odnośnie do interpretacji nazwy ulicy 8 marca. Adrian Czubak, wojewoda opolski z nominacji Prawa i Sprawiedliwości (PiS), skierował wówczas wniosek do Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) o sprawdzenie, czy aby przypadkiem tego dnia do miasta nie wkroczyły wojska Armii Czerwonej. Mieszkańcy uznali, że to urzędnicza nadgorliwość, gdyż nazwa ulicy kojarzy im się jednoznacznie z Dniem Kobiet (Różańska, 2017). W mediach upowszechniła się opinia, że w 1993 r. rząd Hanny Suchockiej zniósł święto państwowe Dzień Kobiet, ale jak dotąd nie udało się mi potwierdzić tej informacji w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Przypuszczam raczej, że władze państwowe (Rada Ministrów, wojewodowie) postanowiły wówczas wycofać się z obchodów tego święta niż je usuwać. Nie można było bowiem likwidować święta państwowego, którego nie było.

W listopadzie 1993 r. niemal 1/3 Polaków uznała Dzień Kobiet za najważniejszy dzień w kalendarzu świąt. 8 marca – Dzień Kobiet (30%) usytuował się dokładnie na tym samym poziomie społecznego poparcia co 1 czerwca – Dzień Dziecka (30%), ale niżej niż: 1 listopada – Wszystkich Świętych – Święto Zmarłych (62%); 11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości (37%), 3 maja – rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja (31%) (Komunikat z Badań CBOS, 1993, s. 4). Niespełna półtora roku później poparcie dla 8

marca – Dnia Kobiet wzrosło o dwa punkty procentowe (32%) i uplasowało się po: 1 listopada – Wszystkich Świętych – Święto Zmarłych (64%); 3 maja – Rocznica Konstytucji 3 maja (35%), ale przed: 1 czerwca – Dzień Dziecka (28%), 11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości (25%) (Komunikat z Badań CBOS, 1995, s. 2, 4). Mimo dyskwalifikowania m.in. przez media 8 marca jako święta „politycznie niepoprawnego” jego znaczenie sukcesywnie wzrastało. Polacy w 2002 r. do trzech najpopularniejszych świąt zaliczyli: 26 maja – Dzień Matki (78%); 1 czerwca – Dzień Dziecka (68%) i 8 marca Dzień Kobiet (43%) (Komunikat z Badań CBOS, 2002, s. 2–3). Dzień Kobiet jest zdecydowanie ważniejszy dla mężczyzn (56%) niż kobiet (32%).

Od roku 2000 odbywa się doroczna demonstracja feministyczna organizowana w związku z Dniem Kobiet w różnych częściach Polski. Pierwsza „Manifa”, którą zorganizowano w Warszawie pod hasłem „Demokracja bez kobiet to pół demokracji”, była częścią Światowego Marszu Kobiet, czyli działań podjętych na całym świecie przez kobiece organizacje pozarządowe i grupy nieformalne (Piotrowska, Sosińska, 2013, s. 61).

Po 1989 r. polski 8 Marca zmienił miejsce w przestrzeni symbolicznej. Stał się „sprywatyzowany” i wpisał się w kontekst działań podejmowanych niemal wyłącznie w tej sferze. Kobiety otrzymują życzenia, kwiaty lub upominki od mężczyzn, z którymi są związane. Oczywiście, jeżeli w ogóle otrzymują! Natomiast zwyczaj świętowania 8 marca w miejscu pracy są wprawdzie jeszcze praktykowane, ale sporadycznie. W Polsce nadal zdarza się akcentować skażenie socjalizmem lub komunizmem Międzynarodowego Dnia Kobiet, co czynią niektóre media i za ich pośrednictwem zarówno osoby publiczne, jak i prywatne. Przykładowo: „nie uznaję Dnia Kobiet, bo to święto komunistyczne! I dlatego nic nie dam żonie w tym dniu, żadnego kwiatka ode mnie nie dostanie (...)” (Redakcja, 2020) – stwierdził Janusz Korwin-Mikke, prezes partii KORWIN, znany z kontrowersyjnych wypowiedzi na temat roli i miejsca kobiet w przestrzeni publicznej i prywatnej. Dzieje się tak wyłącznie z braku powiązania przestrzeni narodowej z międzynarodową, co niestety jest konsekwencją niewiedzy w tym zakresie. Mimo że w dalszym ciągu traktuje się 8 marca jako wstydlivy relikty minionej epoki, który „świętuje się tylko u nas”, to władze państwowe pod wpływem opinii publicznej próbują to zmieniać (Kopciewicz, 2009, s. 143–145). W marcu 2010 r. Sejm RP uczcił setną rocznicę ustanowienia Międzynarodowego Dnia Kobiet (Uchwała

Sejmu RP, 2010). W projekcie uchwały zgłoszonej przez klub Lewicy posłowie wskazali, że

(...) walka o równouprawnienie trwa nadal. Także dzisiaj nie wszędzie i nie wszystkie kobiety mogą w pełni realizować swoje prawa. Wciąż postulatem pozostaje równe wynagradzanie kobiet i mężczyzn. Ponadto znaczna część kobiet na świecie pozbawiona jest dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej. Co roku na świecie liczba kobiet – śmiertelnych ofiar przemocy w rodzinie, jest większa niż liczba ofiar konfliktów zbrojnych. Dyskryminacja ze względu na płeć to według ONZ jeden z największych powodów ubóstwa na świecie. Udział kobiet we władzy ciągle nie odpowiada ich potencjałowi i kompetencjom (Druk Sejmu VII kadencji, 2010).

Sejm przyjął uchwałę przez aklamację. Jednak nie wszyscy posłowie aprobowali ten akt. Przykładowo, Agnieszka Pomaska (PO) podjętą uchwałę zrecenzowała w następujący sposób: „Sejm przez tzw. aklamację przyjął durną seksistowską uchwałę o uczczeniu 100. rocznicy Dnia Kobiet. Na szczęście nie wszyscy klaskali...” (Henzler, 2010, s. 23). 1 marca 2012 r. do łaski marszałkowskiej wpłynął poselski projekt ustawy *O ustanowieniu Międzynarodowego Dnia Kobiet świętem państwowym*. Nadzieje wnioskodawcy, czyli 23 posłanek i posłów SLD, okazały się płonne, ponieważ 24 stycznia 2013 r. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny po pierwszym czytaniu podjęła uchwałę o odrzuceniu projektu (Druk Sejmu VII kadencji, 2013). Z inicjatywy wicemarszałek Gabrieli Morawskiej-Staneckiej 10 marca 2020 r. w Senacie otwarto wystawę „60 na 100. Sąsiadki. Głosem kobiet o powstaniach śląskich i plebiscycie” (Wystawa, 2020). 7 marca 2021 r. na stronie głównej Sejmu RP odnotowano m.in., że w ostatnich wyborach parlamentarnych mandaty uzyskała rekordowa liczba 132 kobiet (28,7%), a elekcja przeprowadzona 2011 r. była pierwszą, w której zastosowano tzw. kwoty (8 marca, 2020). Prezydent RP Andrzej Duda, zgodnie z tradycją i zwyczajem swoich poprzedników i własnym, złożył 8 marca 2021 r. życzenia „wszystkim kobietom w Polsce” z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet (Duda, 2021).

Zakończenie

Międzynarodowy Dzień Kobiet nie jest świętem zakorzenionym w określonej tradycji, religii czy konkretnym wydarzeniu historycznym, ponieważ kobiety od zarania dziejów funkcjonowały przede wszystkim w sferze domowej, rodzinnej, oddzielonej od sfery życia publicznego, politycznego. Początki Międzynarodowego Dnia Kobiet są efektem działalności ruchów robotniczych w Ameryce Północnej i Europie. Dzień Kobiet ustanowiła Socjalistyczna Partia Ameryki, która zorganizowała jego obchody 28 lutego 1909 r. w Stanach Zjednoczonych dla zwrócenia uwagi na dyskryminujące położenie kobiet z warstwy robotniczej. Postulaty formowane w okresie pierwszej fali feminizmu wyrażały interesy przede wszystkim białych kobiet z klasy średniej, co oznaczało, że cele, jakie posiadał ruch feministyczny, były związane głównie z ich dążeniami. Wprawdzie pracy zawodowej, którą wykonywały robotnice, nie kwestionowano, a nawet uważano, że jest ona niezbędna, ale działaczki ruchu feministycznego pierwszej fali dystansowały się od ich problemów. Dzień Kobiet, ustanowiony przez Socjalistyczną Partię Ameryki, nie znalazł więc uzasadnienia dla potrzeb i interesów kobiet reprezentujących różne środowiska społeczne i różny status majątkowy. Półtora roku później Dzień Kobiet zyskał rangę międzynarodową. Z inicjatywy Clary Josephine Zetkin (niemieckiej feministki i działaczki socjalistycznej, a następnie komunistycznej⁷) ustanowiono Międzynarodowy Dzień Kobiet podczas 8. Kongresu II Międzynarodówki Socjalistycznej w Kopenhadze, który miał krzewić idee praw kobiet i budować poparcie dla uzyskania przez kobiety powszechnych praw wyborczych. Zetkin miała zaproponować, aby Święto Kobiet upamiętniało manifestację pracownic przemysłu tekstylnego w Nowym Yorku w 1857 r. Wskazanie na kontekst amerykański dystansowało więc Międzynarodowy Dzień Kobiet od komunistycznych inklinacji. Pierwsze obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet odbyły się 19 marca 1911 r. w Europie Zachodniej dla upamiętnienia rewolucji marcowej 1848 r. Natomiast w Rosji, a następnie ZSRR, postanowiono je organizować dla uczczenia rocznicy wielkiej demonstracji kobiet w Piotrogradzie (obecnie Petersburg), która odbyła się 8 marca (23 lutego według kalendarza juliańskiego) 1917 r.

---

⁷ Clara Josephine Zetkin była w latach 1919–1933 członkinią Komunistycznej Partii Niemiec (1919–1933) oraz Komitetu Wykonawczego III Międzynarodówki (Kominternu).

i była „wstępem” do rewolucji radzieckiej. Bolszewicy wyrażali cyniczne przekonanie, że „kobięcy ferment” w ruchu rewolucyjnym doprowadzi do jego umasowienia (Puškarieva, 2008, s. 238). Lenin zgodził się na ustanowienie 8 marca oficjalnym państwowym Dniem Kobiet, co symbolizować miało walkę kobiet jako znaczący aspekt komunistycznej rewolucji, a nie jako wydarzenie, które ją zapoczątkowało.

W dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce (z inicjatywy PPS) obchodzono Święto Kobiet 19 czerwca, czyli w dniu upamiętniającym zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych. Natomiast w okresie PRL Dzień Kobiet nie stanowił kontynuacji przedwojennej, międzynarodowej tradycji, ale oparty był na wzorcu wprowadzonym w ZSRR. Corocznie jednorazowo 8 marca władza akcentowała, iż „lud pracujący miast i wsi” jednak posiada płęć oraz że docenia zaangażowanie polskich kobiet w budowę socjalizmu. W 1972 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ, na fali dążeń do zmiany polityki wobec kobiet, ogłosiło rok 1975 Międzynarodowym Rokiem Kobiet. Do 1977 r. – kiedy Zgromadzenie Ogólne ONZ ustanowiło 8 marca Międzynarodowym Dniem Praw Kobiet i Pokoju na Świecie – święto to obchodzono głównie w państwach realnego socjalizmu. Aby się o tym przekonać, wystarczy przeanalizować listę 28 państw, w których nawet obecnie Międzynarodowy Dzień Kobiet jest dniem wolnym od pracy. Fakt, że Zgromadzenie Ogólne ONZ oficjalnie uznało 8 marca świętem, określane bywa jako „wymysł biurokratów”.

Mimo że Międzynarodowy Dzień Kobiet nie we wszystkich państwach, w których jest obchodzony, ma ten sam status i wywołuje takie same skojarzenia, niewątpliwie stanowi okazję do refleksji nad kwestią równouprawnienia kobiet. Bowiem kobiety były i niestety nadal są „zakładniczkami” określonych ideologii, ofiarami dyskryminacji w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym, wynikających m.in. z różnego rodzaju przesądów, stereotypów, uprzedzeń, a nawet wierzeń. Nie ulega wątpliwości, że Dzień Kobiet został „skażony” realnym socjalizmem w wyniku kalkulacji politycznej, a nie zbiegu okoliczności. W związku z tym, że kobiety przez stulecia były milczącymi świadkami zdarzeń, to można było je bez trudu wtłoczyć w polityczny kontekst „ponad ich głowami”. Przez wiele lat obchody 8 marca były wykorzystywane przez władze państw komunistycznych w celach czysto propagandowych. Chociaż Dzień Kobiet został ośmieszony

i zdeprecjonowany, to był – i nadal jest – świętem lubianym m.in. przez znaczącą liczbę Polek i Polaków. Nawet tzw. walentynki obchodzone 14 lutego nie zdołały zastąpić Dnia Kobiet. W związku z tym, że powód świętowania 8 marca w dalszym ciągu pozostaje niejednoznaczny, należało go w sposób zobiektywizowany poddać deskrypcji i analizie. Nadal bowiem zdarza się traktować Międzynarodowy Dzień Kobiet jako relikwyt socjalizmu. Dzieje się tak wyłącznie z braku powiązania przestrzeni narodowej z międzynarodową, co niestety jest konsekwencją niewiedzy w tym zakresie.

DR HAB. KRYSTYNA LESZCZYŃSKA-WICHMANOWSKA, PROF. UMCS

Katedra Systemów Politycznych i Praw Człowieka
Wydział Politologii i Dziennikarstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ul. Głęboka 45, 20–612 Lublin
krystyna.leszczynska@mail.poczta.pl

Bibliografia

- Bielecki, Z. (1953, 8 marca). Nasze radzieckie siostry. *Przyjaciółka*, 10, s. 6.
- Bidwell, G. (1972). *Bunt długich spódnic*. Katowice: Śląsk.
- Calendar of Public Holidays in March 2022*. (2022, 8 March). Pobrane z: <https://www.officeholidays.com/calendars/2022/03>.
- Piotrowska, J., Sosińska, A. (red.). (2013). *Calej pensji i połowy władzy*. Warszawa: Fundacja Feminoteka.
- Centrala Tekstylno-Odzieżowa. (1971, 7 marca). Tylko dla panów! Na dzień kobiet oprócz kwiatka także prezent tekstylny! *Przekrój*, 1352, s. 11.
- Chrzanowski, R. (oprac.). (2021, 8 marca). *Międzynarodowy Dzień Kobiet w świetle dokumentów z Archiwum IPN w Gdańsku*. Pobrane z: <https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/139724,Miedzynarodowy-Dzien-Kobiet-w-swietle-dokumentow-z-Archiwum-IPN-w-Gdansku.html>.
- Duda, A. (2021, 8 marca). *Życzenia z okazji Dnia Kobiet*. Pobrane z: <https://www.prezydent.pl>.
- Domagała-Szymonek, K. (2017, 6 marca). *Dzień Kobiet w PRL: przodowniczkę pracy, szykujcie się na 8 marca*. Pobrane z: <https://polskatimes.pl/dzien-kobiet-w-prl-przodowniczkę-pracy-szykujcie-sie-na-8-marca/ar/3775281>.
- Dulębianka, M. (1908). *Polityczne stanowisko kobiety*. Warszawa: Skład Główny w Administracji „Steru” Boduena 2.
- Furgał, E. (oprac.). (2017). *Stulecie praw wyborczych kobiet w Polsce. Terminarz historyczny 2018*. Kraków: Fundacja Przestrzeń Kobiet.

- Goworko-Składanek, B. (2017). Obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet w Rosji w latach 1913-1991. *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobięcych*, 2(3), 60–67.
- Henzler, M. (2010, 27 marca). Sejm pisze historię. *Polityka*, 13, s. 23–25.
- History of International Women's Day*. (2021, 7 marca). Pobrane z: <https://www.internationalwomensday.com/Activity/15586/The-history-of-IWD>.
- Jacznynowska, M. (1990). *Religie świata rzymskiego*. Warszawa: PWN.
- Kacprzak, M. (1933). Badania nad rozrodczością w Polsce. *Warszawskie Czasopismo Lekarskie*, 1933, 35–36.
- Kern, L. (1982, 7 marca). À propos Dnia Kobiet. *Przekrój*, 1917, s. 24.
- Kłuszyńska, D. (1952, 9 marca). W Kopenhadze. *Przyjaciółka*, 10, s. 11.
- Komunikat z Badań Centrum Badania Opinii Społecznej. (1993, grudzień). *Święta, Święta i... Barbórka*. BS/182/147/93. Warszawa: CBOS, 1–5.
- Komunikat z Badań Centrum Badania Opinii Społecznej. (1995, kwiecień). *Rocznice i święta ważne dla Polaków*. BS/91/77/95. Warszawa: CBOS, 1–5.
- Komunikat z Badań Centrum Badania Opinii Społecznej. (2002, luty). *O walentynkach i innych świętach*, BS/27/2002. Komunikat z Badań Centrum Badania Opinii Społecznej. Warszawa: CBOS, 1–5.
- Kopciwicz, L. (2009). Czerwony tulipan czy goździk? Polaryzacja ideologiczna 8 marca w Polsce. W: L. Kopciwicz (red.). *Dzień Kobiet w mediach. Międzynarodowe studium porównawcze* (142–154). Łódź: Wschód-Zachód.
- Kopciwicz, L. (2011). *W dniu ich święta. Przemoc symboliczna, media i podmiot kobiecy w świadomości grup pokoleniowych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Krajewski, A. (2021, 6 marca). *8 marca – najbardziej kłopotliwy dzień w roku*. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/magazyn-na-weekend/artykuly/8113893,8-marca-historia-kultura-protest-szwaczek.html>.
- Kwiatek dla Ewy* (2011). W: M. Walczak-Kowalska, J. Talacha (red.). *Życie PRL: Praca-Rozrywka-Ludzie. Ilustrowana Encyklopedia PRL* (62–65). Warszawa: Demart.
- Leszczynska, K. (2020, 6–8 listopada). Demonstracje, walki z policją, podpalenia, bomby. Tak kobiety walczyły o swoje prawa. *Kurier Lubelski*, 218, s. 12–13.
- Leśnikowski, Z. (1974, 9 marca). Marcowy kwiatek dla Nataszy. *Trybuna Ludu*, 68, s. 6. *Łódź-Centrum, Stary Widzew. Księży Młyn, Ulica Tymienieckiego Wincentego, bp. Dawniej: Św Emilii, Ochotników Wojennych, 8 marca*. Pobrane z: https://fotopolska.eu/Lodz/u46461,ul_Tymienieckiego_Wincentego_bp.html.
- Madejska, M. (2018). *Aleja włókniaerek*. Wołowiec: Czarne.
- Migawki z przeszłości*. (1981, 8 marca). *8 marca – Wizyta premiera Wojciecha Jaruzelskiego w szwalni Zakładów „Feniks”*. Pobrane z: <https://vod.tvp.pl/video/migawki-z-przeslosci,8-marca-wizyta-premiera-wojciecha-jaruzelskiego-w-szwalni-zakladow-feniks-1981-r,24342238>.
- Musiał-Karg, M. (2013). *Prawa wyborcze oraz reprezentacja kobiet w organach legislatywy i egzekutywy Szwajcarii*. W: M. Dajnowicz (red.). *Kobiety w politycznej przestrzeni Europy. Uwarunkowania i zróżnicowanie regionalne uczestnictwa w polityce* (47–76). Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana.
- 8 marca. Międzynarodowy Dzień Kobiet*. (2020, 8 marca). Pobrane z: <http://www.sejm.gov.pl>.

- Parnowska, K. (2011). Marcowy kwiatek. W: M. Walczak-Kowalska, J. Talacha (red.). *Życie PRL: Praca-Rozrywka-Ludzie. Ilustrowana Encyklopedia PRL* (62–65). Warszawa: Demart.
- Pierwsza światowa konferencja w sprawie kobiet*, Meksyk – 1975. Pobrane z: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/konf_123.php.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, Paryż – 10 grudnia 1948 r. Pobrane z: <https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.
- Projekt uchwały Prezydium Sejmu z dnia 4 marca 2010 r. *W sprawie uczczenia 100. rocznicy ustanowienia Międzynarodowego Dnia Kobiet* (Druk Sejmu VII kadencji, nr 2830).
- Projekt ustawy z dnia 1 marca 2012 r. *O ustanowieniu Międzynarodowego Dnia Kobiet Świętem Państwowym* (Druk Sejmu VII kadencji, nr 324).
- Purvis, J. (2002). *Emmeline Pankhurst a biography*. London-New York: Routledge.
- Puśkarieva, N. (2008). *U źródeł rosyjskiego feminizmu. „Historia kobiet” w Rosji w XIX wieku i formy ich uczestnictwa w życiu społecznym*. W: A. Janik-Jasińska, K. Sierakowska, A. Szwarc (red.). *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki... Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich do 1918 roku (na tle porównawczym)* (221–238). Warszawa: Neriton.
- Ratuszniak, J. (2019). *Nowa kobieta. Aleksandra Kollontaj*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
- Redakcja (1919, maj). *Marya Dulębianka. Rzeczniczka etyki i równości kobiecej. Na posterunku*, 4, s. 13.
- Redakcja (1927, 18 czerwca). *19 czerwca Dzień Kobiet P.P.S. Łodzianin – tygodniowy organ Polskiej Partii Socjalistycznej*, 25, s. 1.
- Redakcja (1952, 9 marca). *Życzenia-Bolesław Bierut. Przyjaciółka*, 10, s. 4.
- Redakcja (2020, 6 marca). *Żona Korwin-Mikkego nie dostanie nic od męża! Szokująca decyzja polityka*. Pobrane z: <https://www.se.pl/wiadomosci/polityka/janusz-korwin-mikke-wyznaje-nic-nie-dam-zonie-na-dzien-kobiet-aa-9Qnb-6FyH-Uorv.html>.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1932 r. *W sprawie wprowadzenia togi i biretu jako stroju urzędowego dla sędziów i prokuratorów przy rozprawach* (Dz. U. Nr 104, poz. 872).
- Różańska, D. (2017, 17 listopada). *Dekomunizacyjne szaleństwo osiągnęło szczyt absurdu. Chcą zabrać się za ulicę 8 marca*. Pobrane z: <https://na temat. pl /223103, wojewoda-chce-zdekomunizowac-ulice-8-marca-8-marca-nigdy-czlowiekowi-nic-zlego-nie-zrobil-mowia-mieszkanicy>.
- Rusinowa, I. (1994). *Z dziejów amerykańskich partii politycznych*. Warszawa: Egross.
- Sprawozdanie stenograficzne z 14 posiedzenia Sejmu Ustawodawczego (1919, 14 marca).
- Sprawozdanie Komisji Polityki Społecznej i Rodziny *o poselskim projekcie ustawy o ustanowieniu Międzynarodowego Dnia Kobiet świętem państwowym (druk nr 324)* (Druk Sejmu VII kadencji, nr 1064).
- Strand, G. (2011). *Feminizm amerykańskiej trzeciej fali – zmiana i kontynuacja. Przegląd Politologiczny*, 2(16), 21.
- Uchwała Sejmu RP z dnia 4 marca 2010 r. *W sprawie uczczenia 100. rocznicy ustanowienia Międzynarodowego Dnia Kobiet* (Dz. U. Nr 15, poz. 147).

- UN General Assembly Resolution: A/RES/27/3010 (1972, 18 December). Pobrane z: <https://digitallibrary.un.org/record/191761>.
- UN General Assembly Resolution: A/RES/32/142. (1977, 16 December) Pobrane z: <https://digitallibrary.un.org/record/191761>.
- Ustawa z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 28).
- Wereszycki, H. (1986). *Historia Austrii*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wystawa (2020, 10 marca). *60 na 100. Sąsiadki. Głosem kobiet o powstaniach śląskich i plebiscycie*. Pobrane z: www.senat.gov.pl.
- Zawistowska, K. (2020, 2 marca). *Dzień Kobiet 2020. Dlaczego obchodzimy go 8 marca? Jaka jest historia tego święta?* Pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/dzien-kobiet-2020-dla-czego-obchodzimy-go-8-marca-jaka-jest-historia-tego-swiet-a-6484528807315585a>.
- Zieliński, T. (2001). *Religia Rzeczypospolitej Rzymskiej*. Toruń: Adam Marszałek.
- Żuraw, M. (2014). *Idiotyzmy feminizmu*. Warszawa: Fronda.